ביאורים לפרקי אבות

המשנה עם פירוש ר"ע מברטנורא ועיקר תוי"ט

פרק חמישי

א בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם, וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר (ה), וַהֲלֹא בְּמַאֲמָר אֶחָד יָכוֹל לְהִבָּרְאוֹת (ב), אֶלָּא, לְהַפְרַע מִן הָרְשָׁעִים שֶׁמְּאַבְּדִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת, וְלִתֵּן שָׂכָר טוֹב לַצַּדִּיקִים שֶׁמְּקַיְּמִין אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת.

פירוש ר"ע מברטנורא

בעשרה מאמרות. תשעה ויאמר, ובראשית נמי מאמר הוא, דכתיב (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו: **שמאבדים את העולם.** שכל המאבד נפש אחת מישראל כאילו איבד עולם מלא, והרשעים שבעונם מאבדים את נפשם כאילו מאבדים את העולם. כך מצאתי. ולי נראה, שמאבדין את העולם ממש, שמכריעים את כל העולם כולו לכף חובה, ונמצא העולם אבד בשבילם: **שנברא בעשרה מאמרות.** ואינו דומה המאבד מלאכה שהיא נעשית ביום אחד למלאכה שהיא נעשית בהרבה ימים:

עיקר תוספות יו"ט

(א) **ומה ת"ל כו'.** הכי פירושו, מה תלמוד לומר מזה שהוא נברא בעשרה מאמרות, כלומר אתה לימוד נמשך מזה. ולא שהיא שאלה על הבריאה עצמה למה היתה בעשרה מאמרות, אלא שרצה לומר שיש לנו ללמוד מהבריאה שהיא בעשרה מאמרות לימוד מוסר נאה, שהלא במאמר אחד כו', ויצא לנו ממה שנברא בעשרה, להפרע כו'. אבל לא שלכך היתה כוונת הבריאה בעשרה מאמרות כדי להפרע וכו', שאין זה ממדת טובו יתברך לעשות פעולה יתירה כדי להפרע כו'. ד"ח:

(ב) **להבראות.** ולא תנן ברא העולם ויכול לבראו. נראה בעיני שהפליא בזה הוראת הבריאה שהיתה יש מאין ואפס מוחלט, ולא כמחשבת החושב בחומר קדמון. שכאשר נאמין באפס מוחלט, צודק המאמר לומר שהיה יכול להבראות שהוא מצד הנברא, שכיון שאפס ואין מוחלט היה, אין מונע מלהבראות במאמר אחד כמו בעשרה מאמרות. אבל אילו היה חומר קדום, לא יצדק לומר בפשיטות שהיה יכול להבראות מצד החומר, כי שמא טבע החומר לא היה מקבל הבריאה במאמר אחד:

"פרקי אבות הם חלק מתושבע"פ שלימודה צריך להיות בהבנה והשגה דוקא, ולכן אין להסתפק **באמירת** פרקי אבות, אלא צריכים **ללמדם** בעיון, כראוי בתושבע"פ.

אלא שמכיון ש"איני מבקש . . אלא לפי כחן", לא תובעים מכאו"א שילמד בעיון את כל המשניות דכל פרק בכל שבת ושבת, מכיון שמסתמא ענין זה יקשה להביאו לידי פועל; אבל עכ"פ משנה אחת בכל פרק, יש ללמוד בעיון כדבעי בתושבע"פ, והיינו שנוסף לאמירת המשניות בנוסח דאדמו"ר הזקן המודפס בסידור (ששם לא נדפסו המפרשים), יחזיק לידו ג"כ ספר משניות עם מפרשי המשנה, עכ"פ ספרי המשניות עם עיקר תוספות יו"ט ופירוש רבי עובדי' מברטנורא (המפרשים היסודיים), וילמד מתוכם עכ"פ משנה אחת כאמור עם המפרשים (שהם התושבע"פ בתושבע"פ גופא).

והאמור שייך במיוחד לתלמידי התמימים, שזהו עיקר ענינם – לימוד התורה בפירושי', בהבנה והשגה, ואדרבה: הסדר אצלם הוא הפוך – בתחילה לימוד לעיונא, ואח"כ אמירה סתם".

(משיחת ש"פ נשא, י"ב סיון ה'תנש"א – התוועדות א' – בלתי מוגה)

ביאורים לפרקי אבות

מתורת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

גאולה ממדוה"ג דהעולם ע"י עבודת בנ"י בלימוד התורה

ויש להוסיף, ששני ענינים אלו (שלימות העולם מצד הבריאה, והשלימות היתירה שנעשית ע"י עבודת האדם) מרומזים גם בפרקי אבות שלומדים בשבת שלפני (וממנו מתברך) ר"ה – פרק חמישי ופרק ששי:

התחלת פרק חמישי, "בעשרה מאמרות נברא העולם" – השלימות שמצד הבריאה, דרגת האלקות שבערך להעולם; ופרק ששי, שהתחלתו "שנו חכמים בלשון המשנה", שע"י עבודתם של "חכמים" ("כל בניך לימודי ה'") בלימוד ה"משנה" הקשורה עם ענין הגאולה, נעשית גאולה מהמדידה וההגבלה דבריאת העולם "בעשרה מאמרות", ע"י גילוי כבודו ומלכותו של הקב"ה, כהסיום והחותם דפרק ששי "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, ואומר ה' ימלוך לעולם ועד" – כוונת הבריאה בשביל ההוספה שנעשית ע"י עבודת האדם לגלות בעולם כבודו ומלכותו של הקב"ה שבאין-ערוך להעולם.

ואולי יש להעיר מהרמז בצירוף הפרקים חמישי וששי ביחד – שצירוף מספריהם עולה אחד עשר, כידוע שמורה על בחי' "אנת הוא חד ולא בחושבן", למעלה מעשר ספירות, ולמעלה מ"עשרה מאמרות" שכנגד העשר ספירות, ולמעלה גם מעשרת הדברות שבתורה הקשורים עם עשרה מאמרות, שבחי' זו נמשכת ומתגלה ע"י עבודתם של ישראל ב(לימוד וקיום ה)תורה, כמרומז בפסוק "אחד עשר יום מחורב", שבמתן-תורה ב"חורב" ניתנו עשרת הדברות (דרגת התורה השייכת לעולם שנברא בעשרה מאמרות), ו"מחורב (כשהולכים מחורב) מתחילה עבודתם של ישראל בתורה, להמשיך ולגלות (בתורה שירדה לעולם, ועל ידי זה גם בעולם) בחי' "אחד עשר", דרגת התורה כמו שהיא למעלה מהעולם, ועד כמו שהיא בעצמותו ית' ("אנת הוא חד ולא בחושבן").

(משיחות ש"פ נצבים ה'תנש"א, יום ב' דר"ה, וש"פ וילך ו' תשרי ה'תשנ"ב)

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

ביאורים לפרקי אבות

המשנה עם פירוש רש"י

פרק ששי

א שָׁנוּ חֲכָמִים בִּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בָּרוּךְ שֶׁבָּחַר בָּהֶם וּבְמִשְׁנָתָם. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לִשְׁמָהּ זוֹכֶה לִדְבָרִים הַרְבֵּה, וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁכָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, כְּדַאי הוּא לוֹ. נִקְרָא רֵעַ, אָהוּב, אוֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם, אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת, מְשַׂמֵּחַ אֶת הַמָּקוֹם, מְשַׂמֵּחַ אֶת הַבְּרִיּוֹת, וּמַלְבַּשְׁתּוֹ עֲנָוָה וְיִרְאָה. וּמַכְשַׁרְתּוֹ לִהְיוֹת צַדִּיק, חָסִיד, יָשָׁר, וְנֶאֱמָן, וּמְרַחַקְתּוֹ מִן הַחֵטְא, וּמְקָרַבְתּוֹ לִידֵי זְכוּת, וְנֶהֱנִין מִמֶּנּוּ עֵצָה וְתוּשִׁיָּה, בִּינָה וּגְבוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: לִי עֵצָה וְתוּשִׁיָּה, אֲנִי בִינָה, לִי גְבוּרָה, וְנוֹתֶנֶת לוֹ מַלְכוּת וּמֶמְשָׁלָה, וְחִקּוּר דִּין, וּמְגַלִּין לוֹ רָזֵי תוֹרָה, וְנַעֲשֶׂה כְּמַעְיָן הַמִּתְגַּבֵּר וְכָנָהָר שֶׁאֵינוֹ פוֹסֵק, וְהֹוֶה צָנוּעַ, וְאֶרֶךְ רוּחַ, וּמוֹחֵל עַל עֶלְבּוֹנוֹ, וּמְגַדַּלְתּוֹ וּמְרוֹמַמְתּוֹ עַל כָּל הַמַּעֲשִׂים.

פירוש רש"י

(א) שנו חכמים. בלשון המשנה כלומר ברייתא היא ובלשון המשנה היא שנויה אבל אינה משנה ומה שנו ר"מ אומר וכו' ולפי שעד עכשיו כל הפרקים משנה לפיכך הוצרך להודיע שמכאן ואילך ברייתא היא ומתוך שהללו דברי הגדה הן ומספרות בעסק ת"ת נהגו לאומרן בבית הכנסת עם שאר פרקים הללו של מס' אבות: **זוכה לדברים הרבה.** להיות צדיק וחסיד כדלקמן: **כדאי הוא לו.** כלומר שנברא בשבילו, וכן הוא אומר (קהלת י"ב) כי זה כל האדם: **נקרא רע.** (תהלים קל"ט) ולי מה יקרו רעיך א-ל: **אהוב.** (שם קכ"ב) ישליו אוהביך, ואומר (שם קי"ט) שלום רב לאוהבי תורתך: **אוהב את המקום.** שעושה מאהבה: **אוהב את הבריות.** שמקרבן ומלמדן וגומלן טוב: **ומלבשתו.** התורה: **ומכשרתו להיות צדיק.** הולך בתומו ואינו עושה עולה, אלא מצדיק דרכיו בקו ובהכרעת משפט: **חסיד.** עושה לפנים משורת הדין: **ישר.** עושה יושר, ועדיף מצדיק: **ונהנין ממנו עצה ותושיה שנאמר לי עצה ותושיה.** דלעיל מהאי קרא כתיב, ה' קנני ראשית דרכו, וסמיך ליה, לי עצה ותושיה, כלומר עצה וגבורה ובינה אני ללומדי, להיות לבני אדם לעזר. תושיה, לוטיי"ר בלע"ז, ענין גאוה וגדולה: **ונותנין לו (מלכות וממשלה) וחקור דין.** שעומק הדין פתוח לפניו: **ומגלין לו רזי תורה.** מן השמים, הכי גרסינן: **והוי צנוע וארך רוח.** הוי צנוע וארך אפים, מתוך עסק התורה יהא קשה לכעוס, דכל הכועס אפילו תורתו כמשה רבינו עליו השלום משתכחת הימנו: **מוחל על עלבונו.** מעביר על מדותיו מרוב ענוה:

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

ביאורים לפרקי אבות

מתורת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

לפי מנהג חב"ד לומר פרקי אבות במשך כל שבתות הקיץ, אומרים בשבת זו ב' פרקים – פ"ה ופ"ו.

ויש לקשר יום זה – כ"ה אלול שבו נברא העולם – עם התחלת וסיום הפרק: התחלת פרק ה' היא "בעשרה מאמרות נברא העולם", שהי' בכ"ה אלול, וכן סיום פרק ו' "כל מה שברא הקב"ה בעולמו" הי' בכ"ה אלול – כידוע שכל תולדות שמים וארץ נבראו ביום ראשון (כ"ה אלול), "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ – את השמים לרבות צבאי' ואת הארץ לרבות צבאי'" (וכל אחד ואחד נקבע ביום שנגזר עליו), ובאופן שבכל הבריאה נרגש שהקב"ה הוא יחד בעולמו, ו"לא בראו אלא לכבודו".

ויהי רצון שנזכה בקרוב לגילוי זה, ובפרט ע"י קבלת החלטות טובות להוסיף בלימוד התורה, כולל תורת אדמו"ר הזקן הנ"ל (בשם הרב המגיד בשם הבעש"ט), ששמו "שני-אור" – אור הנגלה ואור הנסתר דתורה, נוסף לתושב"כ ותושבע"פ, ובאופן שנמשך ב"זלמן" (שמו השני) אותיות לזמן – ההמשכה בזמן ומקום, שהתחלתה בר"ה עד להסיום בזמן שמחתנו – ל' רבים, שמחת ישראל יחד עם שמחת הקב"ה, וע"י עבודת האדם (ולא נהמא דכסופא) – "שמחתנו".

ונתקיים "אתם נצבים היום כולכם", באופן של נצב מלך, מאן מלכי רבנן, וכל בניך לימודי ה', א"ת בניך אלא בוניך; וגם "וילך" – הליכה מחיל אל חיל בכל עניני קדושה, עד "יראה אל אלקים בציון".

(משיחת ש"פ נצו"י, כ"ה אלול ה'תש"נ – בלתי מוגה)

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!